

Ιόνιο Πανεπιστήμιο – Τμήμα Πληροφορικής
Αρχιτεκτονική Υπολογιστών
2017-18

Τεχνολογίες Κύριας Μνήμης

(και η ανάγκη για χρήση ιεραρχιών μνήμης)

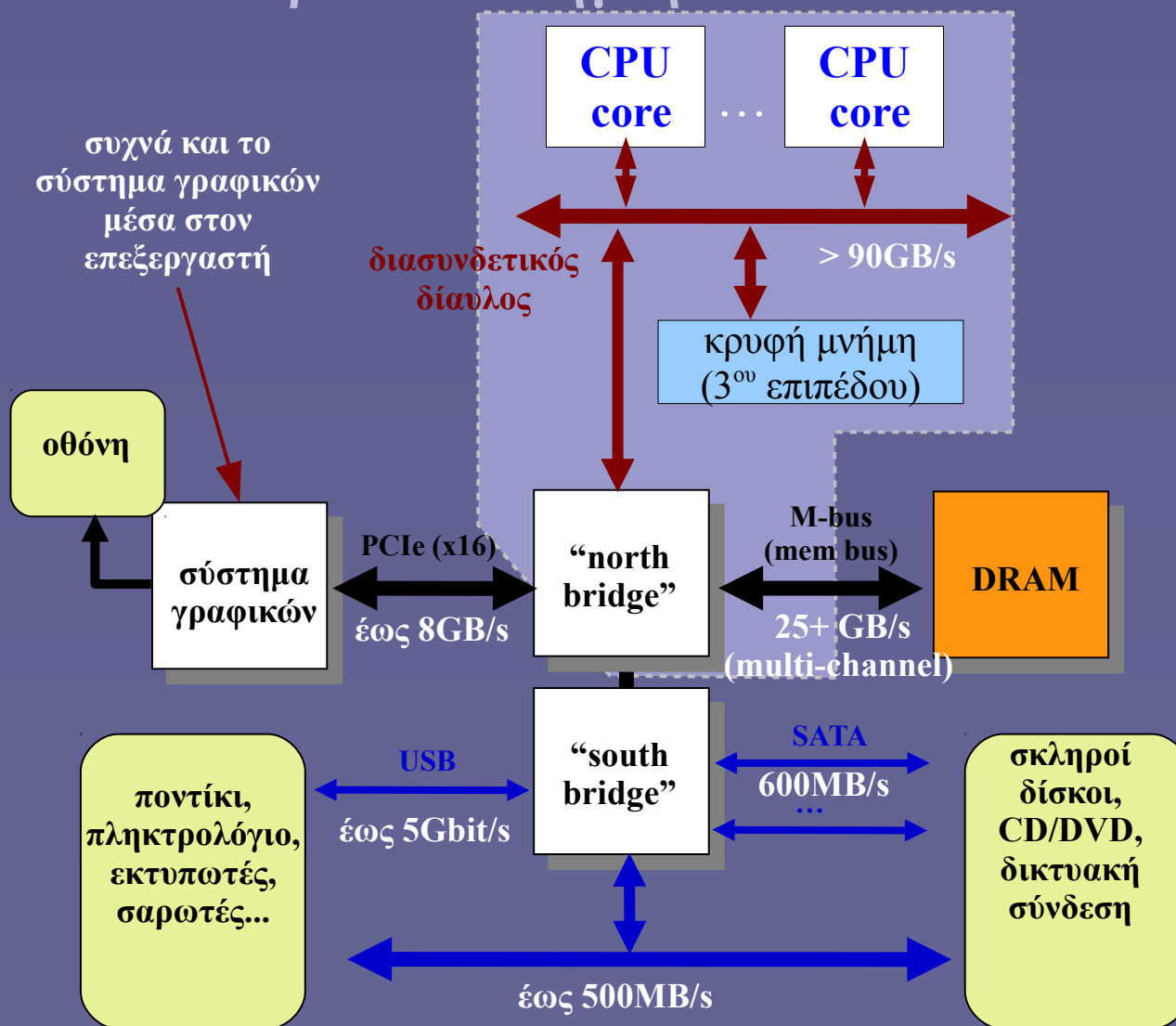
<http://mixstef.github.io/courses/comparch/>

Μ.Στεφανιδάκης

Κύρια Μνήμη

- Κύρια Μνήμη

i

Στα σύγχρονα συστήματα η κύρια μνήμη δεν συνδέεται απευθείας με τον επεξεργαστή

οι ρυθμοί μεταφοράς που δίνονται είναι οι θεωρητικά μέγιστοι!

Τεχνολογίες Κύριας Μνήμης

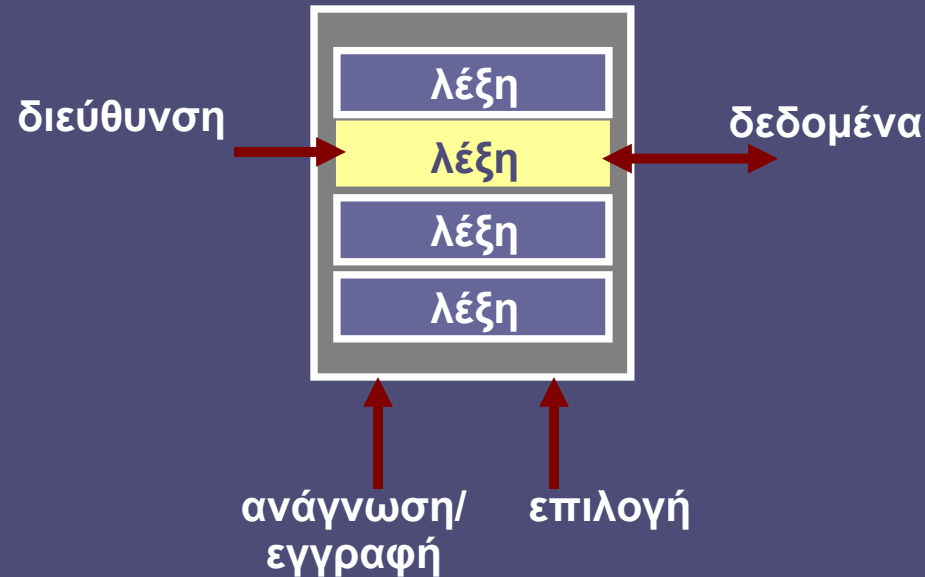
- Κύρια Μνήμη

- Στους πρώτους υπολογιστές
  - Ιστορικά, η κατασκευή κύριας μνήμης ήταν **πολύ πιο δύσκολη** από την κατασκευή των πρώτων υπολογιστών!
- Αρχικές τεχνολογίες
  - Flip-flop με λυχνίες κενού
  - Γραμμές καθυστέρησης υδραργύρου
  - Μαγνητικές μνήμες (core memories - 1950)
    - Η πρώτη αξιόπιστη και σχετικά φθηνή τεχνολογία
    - Κυριάρχησε για 20 περίπου χρόνια
- Ημιαγωγικές μνήμες (Intel – 1970)
  - 1Kbit DRAM - “core killer”

Το μοντέλο της Μνήμης Τυχαίας Προσπέλασης

- Κύρια Μνήμη
- RAM

- Η λέξη είναι η μικρότερη προσπελάσιμη ομάδα bits.
- Το εύρος των μεταφερόμενων δεδομένων σε κάθε ανάγνωση ή εγγραφή ισούται με το εύρος της λέξης μνήμης

- Random Access Memory (RAM)
  - Λέξη μνήμης (**word**) με εύρος **M** bits
  - Διεύθυνση (**address**) επιλογής λέξης, **N** bits
  - Μέγεθος (χωρητικότητα) μνήμης **$2^N \times M$** bits

Διευθυνσιοδότηση μνήμης RAM

- Κύρια Μνήμη
- RAM

0x80154FF0

byte

byte

byte

byte

Λέξη μνήμης

0x80154FF4

byte

byte

byte

byte

0x80154FF8

byte

byte

byte

byte

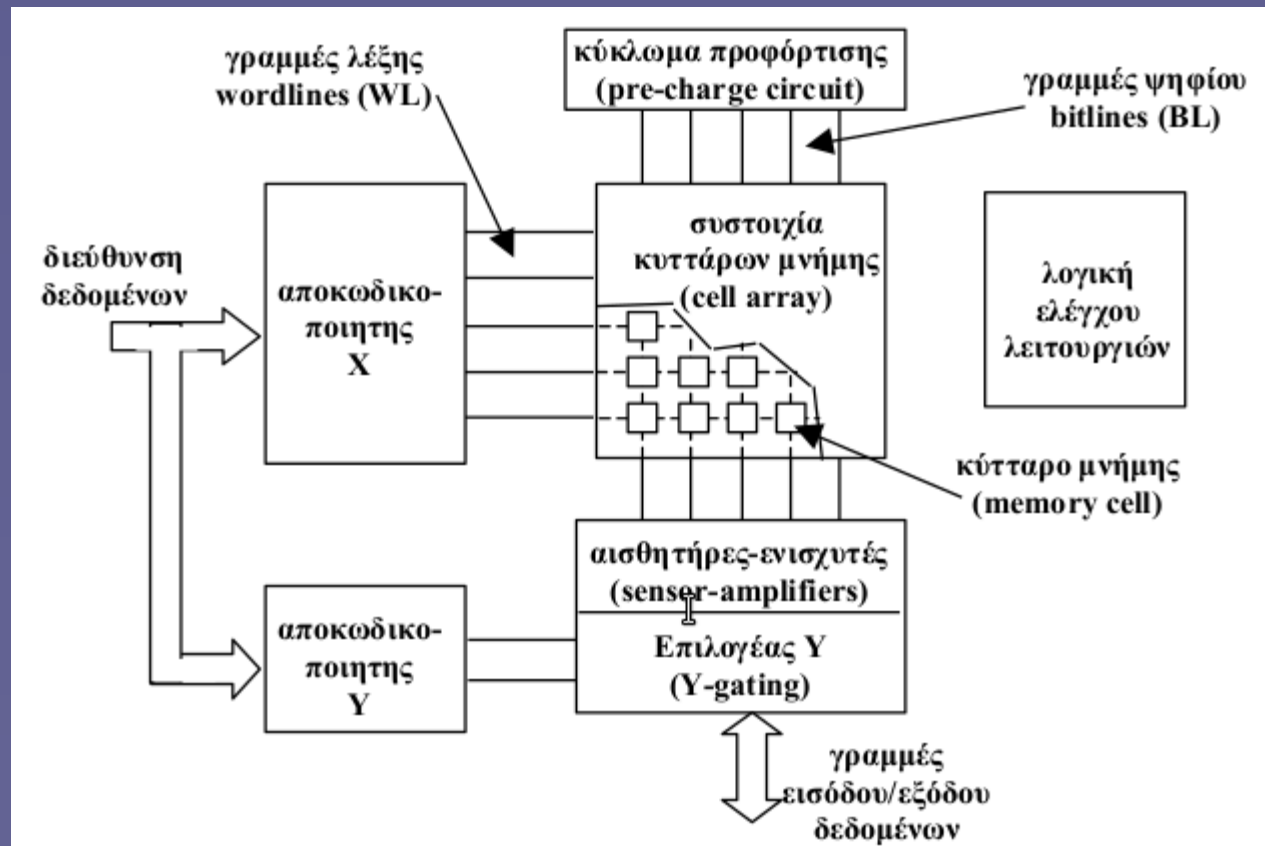
- Byte addressing
  - Οι διαδοχικές διευθύνσεις μνήμης αυξάνονται **ανά byte**
  - Ακόμα κι όταν η λέξη μνήμης έχει πολλαπλάσιο εύρος!
  - Επεξεργαστές γενικού σκοπού
- Εναλλακτικά: word addressing
  - Οι διευθύνσεις αυξάνονται ανά **λέξη**
  - Υπερυπολογιστές ή ειδικοί επεξεργαστές ψηφιακών σημάτων – εδώ η προσπέλαση ανά byte είναι σπάνια

Οργάνωση Μνήμης Τυχαίας Προσπέλασης

- Κύρια Μνήμη
- RAM

i

Οι μεγαλύτερες
μνήμες RAM
διαθέτουν
πολλαπλές
συστοιχίες
κυττάρων μνήμης

Ταχύτητα Προσπέλασης RAM

- Κύρια Μνήμη
- RAM

- **Access Time (χρόνος προσπέλασης)**
  - Ο απαιτούμενος χρόνος για την ολοκλήρωση μιας αίτησης προς τη μνήμη RAM
    - Διαφορετικός για Ανάγνωση - Εγγραφή
- **Cycle Time (χρόνος κύκλου προσπέλασης)**
  - Ο ελάχιστος απαιτούμενος χρόνος μεταξύ διαδοχικών αιτήσεων προς τη μνήμη RAM
    - Πρόβλεψη ενδιάμεσων λειτουργιών

Τύποι Μνήμης Τυχαίας Προσπέλασης

- Κύρια Μνήμη
- RAM
- **SRAM**

Ο χρόνος προσπέλασης μιας μνήμης SRAM βρίσκεται μεταξύ 0,5 και 5 ns

- **Στατική Μνήμη RAM (SRAM)**
  - Κάθε bit αποθηκεύεται σε κύτταρο (“cell”) 6 τρανζίστορ
    - Ανάλογο ενός flip-flop
  - Διατήρηση όσο υπάρχει τροφοδοσία της μνήμης
- **Η προσπέλαση είναι γρήγορη αλλά:**
  - Μεγαλύτερο κόστος
  - Πολυπλοκότερο κύκλωμα
    - Δεν επιτρέπει μεγάλη ολοκλήρωση
  - Μεγαλύτερη κατανάλωση ενέργειας
- **Χρησιμοποιείται στις κρυφές μνήμες (caches)**

Τύποι Μνήμης Τυχαίας Προσπέλασης

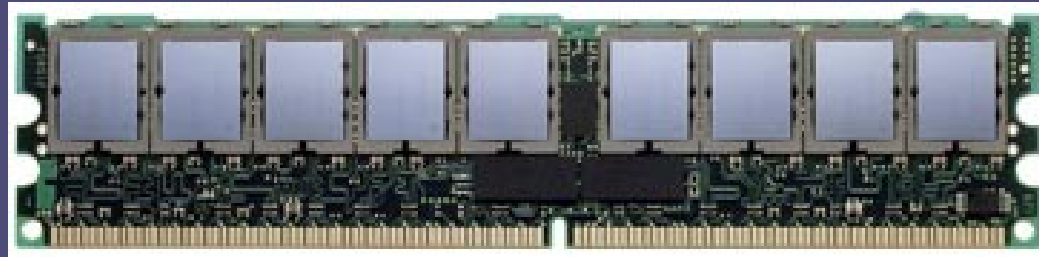
- Κύρια Μνήμη
- RAM
- SRAM
- **DRAM**

Ο χρόνος προσπέλασης μιας μνήμης DRAM βρίσκεται μεταξύ 50 και 70 ns

- **Δυναμική Μνήμη RAM (DRAM)**
  - Κάθε bit αποθηκεύεται ως φορτίο
  - Διατήρηση μόνο με συχνή **ανανέωση** του φορτίου
    - Κάθε 16 έως 128 ms (5% συνολικού χρόνου)
- **Απλούστερο κύκλωμα – μεγάλη ολοκλήρωση**
  - Πολύ μεγάλες χωρητικότητες (1 Gbit/chip και πλέον)
  - Η προσπέλαση είναι αργή
    - Αρχιτεκτονικές βελτιώσεις για αύξηση ρυθμού μεταφοράς δεδομένων
- **Χρησιμοποιείται για τη συγκρότηση της κύριας μνήμης όλων των σύγχρονων υπολογιστικών συστημάτων**
  - Μνήμη = ασύγχρονη λειτουργία **αλλά**: προσθήκη ρολογιού για διασύνδεση με το υπόλοιπο σύστημα

Τμήματα (modules) μνήμης DRAM

- Κύρια Μνήμη
- RAM
- SRAM
- **DRAM**

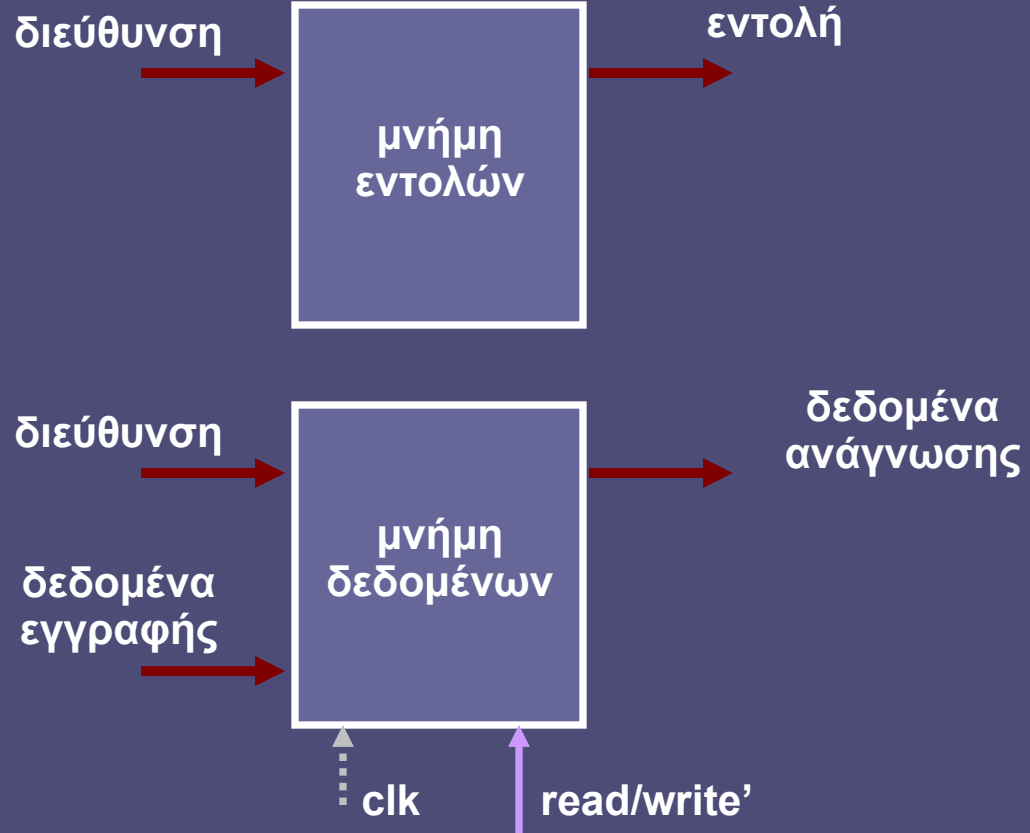
- 64 - 72 bits δεδομένων (χωρητικότητα έως 4GB)
- Μεταφορά δεδομένων στις 2 ακμές ρολογιού
  - Double Data Rate (DDR) RAM
- Σήματα ανίχνευσης και αναγνώρισης
- Διατάξεις βελτίωσης ηλεκτρικών χαρακτηριστικών σημάτων
- Ρυθμός μεταφοράς $> 8.5\text{GB/s}$

Η “ιδανική μνήμη”

- Κύρια Μνήμη
- RAM
- SRAM
- DRAM
- Ιεραρχίες Μνήμης

•
;

Πόσο απέχει η
ιδανική εικόνα από
την
πραγματικότητα;

- Ολοκλήρωση ανάγνωσης-εγγραφής σε έναν κύκλο ρολογιού...

Η πραγματική εικόνα

- Κύρια Μνήμη
- RAM
- SRAM
- DRAM
- Ιεραρχίες Μνήμης

•

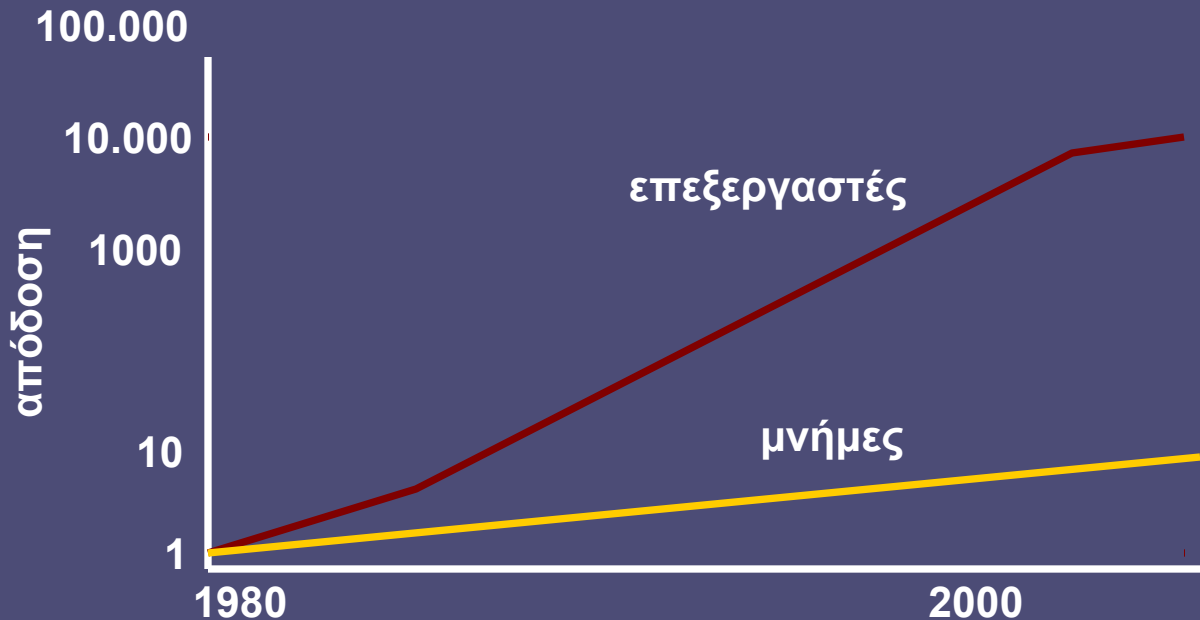
•

Η ιδανική μνήμη είναι πρακτικά αδύνατο να υλοποιηθεί. Ποια η πιθανή λύση;

- Ένας σύγχρονος επεξεργαστικός πυρήνας
  - με ρολόι 3 GHz
  - και έναρξη εκτέλεσης έως και 8 εντολών ανά κύκλο
  - απαιτεί από τη μνήμη 24G εντολές/sec!
- Η “ιδανική μνήμη” θα έπρεπε να είναι
  - Πολύ γρήγορη
  - Πολύ φθηνή
  - Με πολύ μεγάλη χωρητικότητα

Το χάσμα απόδοσης μεταξύ επεξεργαστή-μνήμης

- Κύρια Μνήμη
- RAM
- SRAM
- DRAM
- Ιεραρχίες Μνήμης

- Επεξεργαστές: αύξηση απόδοσης 35%-55% /έτος
- Μνήμες: αύξηση απόδοσης 7% /έτος

[Patterson-Hennessy]

Οι μνήμες ακολουθούν τον νόμο του Moore στην αύξηση της χωρητικότητάς τους, όχι όμως και στην απόδοση

Η αρχή της τοπικότητας

- Κύρια Μνήμη
- RAM
- SRAM
- DRAM
- Ιεραρχίες Μνήμης

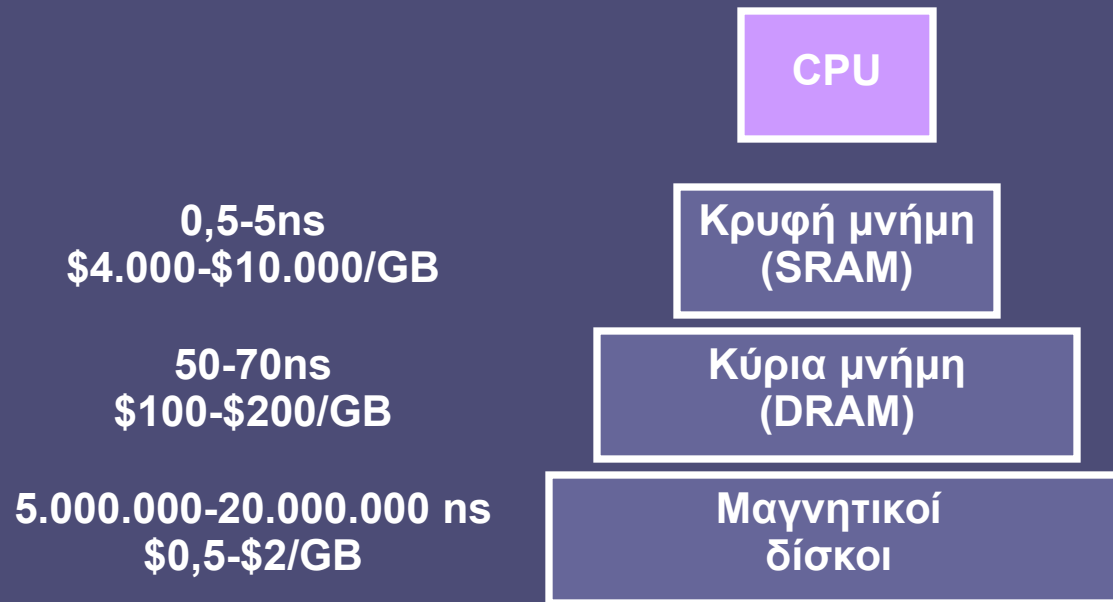
“ένα πρόγραμμα εκτελεί το 90% των εντολών του μέσα στο 10% του κώδικά του”

- **Χρονική Τοπικότητα**
  - Εάν προσπελαστεί μια θέση μνήμης, είναι πολύ πιθανό να προσπελαστεί ξανά στο άμεσο μέλλον
  - Π.χ. για εντολές ενός βρόχου (loop)
- **Χωρική Τοπικότητα**
  - Εάν προσπελαστεί μια θέση μνήμης, είναι πολύ πιθανό να προσπελαστούν και οι γειτονικές θέσεις στο άμεσο μέλλον
  - Εντολές προγραμμάτων
  - Δεδομένα σε πίνακες κλπ

Ιεραρχίες Μνήμης

- Κύρια Μνήμη
- RAM
- SRAM
- DRAM
- Ιεραρχίες Μνήμης

- **Πολλαπλά επίπεδα μνήμης**
  - Διαφορετικής τεχνολογίας
  - Με διαφορετική ταχύτητα και μέγεθος
  - Γρηγορότερη μνήμη κοντά στον επεξεργαστή

Και οι δικτυακές τοποθεσίες μπορούν να θεωρηθούν μέρος της ιεραρχίας μνήμης (το χαμηλότερο)

Σκοπός της Ιεραρχίας Μνήμης

- Κύρια Μνήμη
- RAM
- SRAM
- DRAM
- Ιεραρχίες Μνήμης

- Προσέγγιση της ιδανικής μνήμης
  - Ο επεξεργαστής να βλέπει “μνήμη”
  - Με την ταχύτητα του υψηλότερου επιπέδου
  - Και το μέγεθος του χαμηλότερου

0,5-5ns
\$4.000-\$10.000/GB

50-70ns
\$100-\$200/GB

5.000.000-20.000.000 ns
\$0,5-\$2/GB

CPU

Κρυφή μνήμη
(SRAM)

Κύρια μνήμη
(DRAM)

Μαγνητικοί
δίσκοι

Για να επιτύχει τον σκοπό της η ιεραρχία μνήμης εκμεταλλεύεται την αρχή της τοπικότητας

Αποθήκευση δεδομένων στην Ιεραρχία Μνήμης

- Κύρια Μνήμη
- RAM
- SRAM
- DRAM
- Ιεραρχίες Μνήμης

- **Αποθήκευση δεδομένων**
  - Τα υψηλότερα επίπεδα είναι υποσύνολα των χαμηλότερων
  - Όλα τα δεδομένα αποθηκεύονται τελικά στο χαμηλότερο επίπεδο
- **Μεταφορά δεδομένων**
  - Αντιγραφή από επίπεδο σε επίπεδο
  - Το ελάχιστο σύνολο δεδομένων που μεταφέρεται μεταξύ δύο επιπέδων ονομάζεται **μπλοκ**
    - Πολλαπλά bytes

Αναζήτηση δεδομένων στην Ιεραρχία Μνήμης

- Κύρια Μνήμη
- RAM
- SRAM
- DRAM
- Ιεραρχίες Μνήμης

- **Αναζήτηση δεδομένων**
  - Ο επεξεργαστής ζητά **πάντοτε** τα δεδομένα από το κοντινότερο σε αυτόν επίπεδο
  - Τα δεδομένα υπάρχουν στο επίπεδο αυτό: **hit**
  - Τα δεδομένα δεν βρίσκονται στο επίπεδο αυτό: **miss**
    - Η αίτηση προωθείται στο επόμενο (χαμηλότερο) επίπεδο
    - Και το μπλοκ που περιέχει τα δεδομένα αντιγράφεται στο ανώτερο επίπεδο

Μετρήσεις απόδοσης στην Ιεραρχία Μνήμης

- Κύρια Μνήμη
- RAM
- SRAM
- DRAM
- Ιεραρχίες Μνήμης

- **Hit Rate**

- Ποσοστό προσπελάσεων μνήμης, όπου τα δεδομένα βρίσκονται στο ανώτερο επίπεδο

- **Miss Rate**

- Ποσοστό προσπελάσεων μνήμης, όπου τα δεδομένα δεν βρίσκονται στο ανώτερο επίπεδο
    - (1-hit rate)

- **Hit Time**

- Ο χρόνος για την προσπέλαση δεδομένων σε hit

- **Miss Penalty**

- Ο χρόνος για την προσπέλαση, μεταφορά και τοποθέτηση των δεδομένων miss από το χαμηλότερο στο ανώτερο επίπεδο

Εισαγωγή στις κρυφές μνήμες (caches)

- Κύρια Μνήμη
- RAM
- SRAM
- DRAM
- Ιεραρχίες Μνήμης
- Κρυφές Μνήμες

- **Κρυφή μνήμη**
  - Μεταξύ του επεξεργαστή και της κύριας μνήμης
  - Εμφάνιση στη δεκαετία του 60
  - Σήμερα δεν υπάρχει υπολογιστικό σύστημα χωρίς κρυφή μνήμη
- **Αποθήκευση δεδομένων στην κρυφή μνήμη**
  - Όχι ανά λέξη μνήμης ή ανά byte...
  - ...αλλά ανά **μπλοκ** (64-512bits)
  - Μεταφορά δεδομένων από την κύρια προς την κρυφή μνήμη σε **ριπές (bursts)**
  - Το σύστημα κύριας μνήμης έχει βελτιστοποιηθεί αρχιτεκτονικά για αυτού του τύπου τις μεταφορές

Θέματα κρυφών μνημών

- Κύρια Μνήμη
- RAM
- SRAM
- DRAM
- Ιεραρχίες Μνήμης
- Κρυφές Μνήμες

- Πού αποθηκεύεται ένα μπλοκ στην κρυφή μνήμη;
- Πώς εντοπίζεται ένα μπλοκ στην κρυφή μνήμη;
- Ποιο μπλοκ θα αντικατασταθεί όταν χρειαστεί;
- Τι συμβαίνει στην εγγραφή νέων δεδομένων;
- Πώς υπολογίζεται η απόδοση της ιεραρχίας μνήμης;

(στο επόμενο μάθημα..)